พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี ตำบลอาฮีอำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย กับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืน

Historical and Cultural Area of Ahi Village, Ahi Sub-District, Tha Li District, Loei Province with Guidelines of Community Tourism Management towards Sustainability

ไทยโรจน์ พวงมณี* | Thairoj Phoungmanee

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ประเทศไทย;

Faculty of Humanities and Social Sciences, Loei Rajabhat University, Thailand.

***Corresponding author email:** thai-roj@hotmail.com

Abstract

This academic article aimed to study the historical and cultural areas of Ahi Village and to study the guidelines of community tourism management towards sustainability using historical and cultural areas of Ahi village based on concepts and theories regarding community tourism management were used for studying. The data was collected and gathered from documents and field study, and the obtained data were analyzed using content analysis. The results of the study were as follows: 1) Ahi Village is the area having been developed continuously. The village has been studied through legends, narratives, and object and archaeological evidences; Ahi village has many historical and cultural areas from different periods of times found within the village. These were used by tourism management group as a tool of community tourism communication. 2) the guidelines of communication tourism management towards sustainability using historical and cultural areas of Ahi village were divided into five aspects: (1) community tourism management; (2) conservation and learning promotion of historical and cultural areas; (3) economics, society, and lifestyle; (4) sustainable environmental and resource management; and (5) safety system management.

Keywords: Historical Area, Cultural Area, Community Tourism

Received: April 20, 2023 **Revised:** November 12, 2023 **Accepted:** November 13, 2023

https://doi.org/10.14456/husoaru.2024.7

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพื้นที่ประวัติศาสตร์และพื้นที่วัฒนธรรมบ้านอาฮี และศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืนด้วยการใช้พื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี ใช้แนวคิดและทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสารและลงพื้นที่ภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) บ้านอาฮีเป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการศึกษาผ่านตำนาน เรื่องเล่าและหลักฐานทางวัตถุและโบราณคดี บ้านอาฮีจึงมีพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมซ้อนทับกันอยู่ในพื้นที่หลายช่วงเวลา และกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารทางการท่องเที่ยวของชุมชน และ 2) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืนด้วยการใช้พื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี แบ่งแนวทางเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน (2) ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมการเรียนรู้พื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (3) ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคมและวิถีการดำเนินชีวิต (4) ด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ (5) ด้านการจัดการระบบความปลอดภัย

คำสำคัญ: พื้นที่ทางประวัติศาสตร์, พื้นที่ทางวัฒนธรรม, การท่องเที่ยวชุมชน

บทนำ

บ้านอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลยเป็นพื้นที่มีพรมแดนติดกับประเทศ สปป.ลาว จึงเป็นหมู่บ้านที่มีรากเหง้าและวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน โดยภาครัฐเข้าไปดำเนินการให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี รวมถึงการเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จุดเด่นคือมีศักยภาพทั้งด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งถูกสร้างขึ้นมาโดยคนรุ่นปู่ย่าตายาย อันเป็นช่วงเวลาที่ขับเคลื่อนชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ส่งผลให้เกิดภาพของอดีตที่มีรากเหง้า วิถีชีวิตและวัฒนธรรมทั้งจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ อันแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและความก้าวหน้าและการปรับเปลี่ยนของการดำรงอยู่ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของกลุ่มคนผู้อาศัยในพื้นที่นั้น ๆ (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565) พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นพื้นที่การใช้งานของมนุษย์ที่ทำให้มีการเรียนรู้ การรับรู้ถึงสภาพและปัญหา มีการสร้างวัตถุทางวัฒนธรรมเพื่อการใช้สอยขึ้น ดังนั้น การทำความเข้าใจและสร้างการรับรู้เรื่องราวของพื้นที่จึง

ควรอยู่ในกรอบแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างคน (People) สถานที่ (Place) และการรับรู้ (Perception) เพื่อเข้าใจความหมาย บรรยากาศ ความรู้สึกต่าง ๆ ที่มีต่อพื้นที่ อย่างไรก็ตาม พื้นที่เป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขต มีความหมาย และแสดงคุณลักษณะที่ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิด ที่สัมพันธ์กับบริบททางกายภาพ และพื้นที่ยังช่วยสร้างประสบการณ์จากการเข้าไปใช้งานในพื้นที่นั้นด้วย (เมธี พิริยการนนท์ และนพดล ตั้งสกุล, 2564) พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจึงเป็นพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่เอกชนที่มีความคิด ความเชื่อ และผลิตผลทางวัฒนธรรมแฝงอยู่ บางพื้นที่มีเรื่องราวประวัติศาสตร์ของการอพยพและการตั้งถิ่นฐานที่นำมาเป็นพื้นที่การเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ ที่ช่วยสร้างการรับรู้ถึงการสะท้อนรากเหง้าทางวัฒนธรรม การแสดงความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกัน การเข้าใจวิถีชีวิตเรื่องราวและพื้นที่ที่คนในชุมชนมีสิทธิใช้ประโยชน์ และปกปักรักษาร่วมกัน (มานะ ขุนวีช่วย, 2560; เมทินี โคตรดี และคณะ, 2561) เมื่อมีการนำพื้นที่ดังกล่าวมาจัดการความรู้และพัฒนากระบวนการให้เป็นพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่การท่องเที่ยวจะช่วยสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับคนในชุมชนได้ โดยอยู่บนฐานการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

การศึกษาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีของคนในชุมชนและนักวิจัยทำให้มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ของพื้นที่ที่มาจากการถ่ายทอดความทรงจำจากการมีประสบการณ์ร่วมกันเป็นอย่างดี และการย้อนรำลึกถึงวัตถุทางวัฒนธรรม เรื่องเล่า ตำนานที่มีความหมายและมีคุณค่าของคนในพื้นที่ การมีองค์ความรู้จึงช่วยให้ถูกนำไปใช้เพื่อการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยวได้มีการรับรู้ เข้าใจ ชื่นชม และตระหนักรู้ร่วมกันถึงการเป็นพื้นที่แห่งความคิดและพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง (มานะ ขุนวีช่วย, 2560) ดังผลการศึกษาของ เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย (2565) ที่กล่าวว่าการจัดการท่องเที่ยวชุมชนจะเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลด้วยการทดลองทำ การฟังและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แนวทางนี้ย่อมช่วยเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขวางขึ้น อันจะส่งผลต่อคนในพื้นที่ให้ได้รับความรู้และตระหนักรู้ต่อความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง มีความภาคภูมิใจและพร้อมที่จะร่วมอนุรักษ์ สืบทอดองค์ความรู้ของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

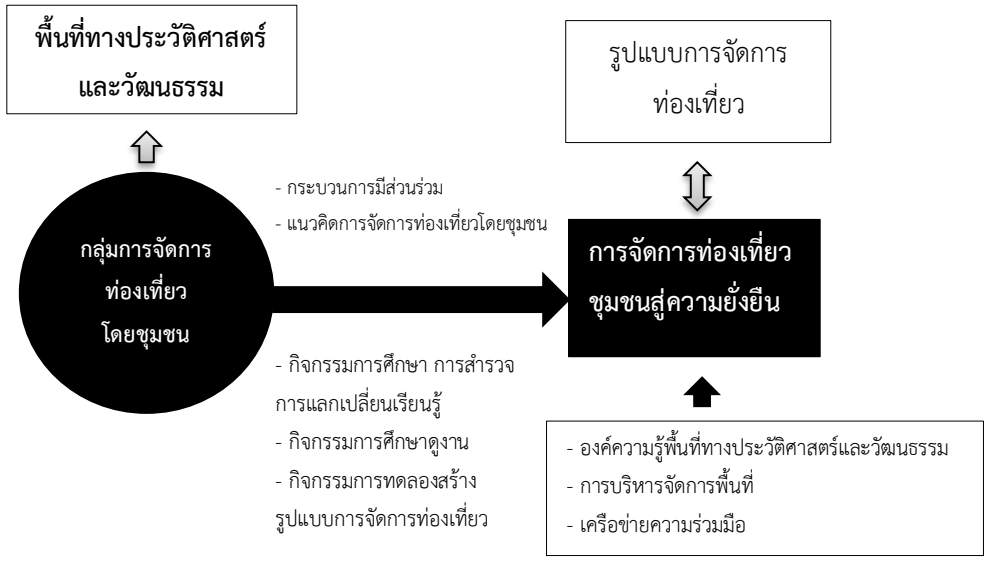
บ้านอาฮีได้มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 แต่มีการจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจท่องเที่ยวชุมชน ในปี พ.ศ. 2560 โดยมีนางเสลี่ยง สิทธิเทียมทอง เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกจำนวน 30 คน ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวภายในจังหวัดเลยและจังหวัดอื่น ๆ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในลักษณะบุคคลและเป็นหมู่คณะ โดยกลุ่มใช้พื้นที่

วัดศิริมงคลเป็นพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว และมีภาครัฐและสถาบันการศึกษาเข้ามาส่งเสริมพัฒนาและร่วมจัดการองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 มีเป้าหมายเพื่อให้บ้านอาฮีเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560) มีการพัฒนากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งมีกิจกรรมการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว การเป็นผู้สื่อความหมายในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เช่น วัดศิริมงคล วัดเมืองตูมธรรมาราม ศูนย์การเรียนรู้บ้านมั่นยืน ตูบเสียมตุ่น และยังร่วมกันกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวที่เน้นประสบการณ์เชิงคุณค่า (จริยกรณ์ ทองปั้นวรัธน์ และคณะ, 2566) อย่างไรก็ดี จุดเด่นของพื้นที่การท่องเที่ยวบ้านอาฮี คือ การมีพื้นที่ประวัติศาสตร์และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน (มนตรี คำวัน, 2564) จะเห็นว่าศักยภาพพื้นที่บ้านอาฮีสามารถนำมาจัดการท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลายรูปแบบ เช่น การลงมือทำต้นดอกไม้ การกินอาหารจากสาหร่ายแม่น้ำเหือง การนั่งสมาธิสัมผัสกับธรรมะ และการพูดคุยกับคนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุกานดา ถิ่นฐาน และอนุชา แพ่งเกสร (2565) ที่กล่าวว่าการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่มีอัตลักษณ์ควรอยู่บนฐานของการนำ (1) เรื่องราว (Stories) ที่ต้องเชื่อมโยงกับข้อมูลพื้นที่สู่การสร้างประสบการณ์ใหม่ (2) อรรถรส (Senses) จากกิจกรรมและบรรยากาศที่ใช้ประสาทสัมผัส (Sensory analysis) การมองเห็น (Seeing) การดมกลิ่น (Smelling) การได้ยิน (Hearing) การสัมผัส (Touching) และการลิ้มรส (Tasting) และ (3) ลีลา (Sophistication) ของกิจกรรมและการสื่อความหมายต้องมีความลื่นไหล มีจังหวะ และแตกต่าง แนวคิดนี้ชุมชนต้องนำไปร่วมกันคิดเพื่อค้นหากิจกรรมที่สามารถสร้างประสบการณ์เชิงคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวที่สัมผัสและพร้อมจะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ

ดังนั้น พื้นที่บ้านอาฮีได้มีการสร้างองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพของพื้นที่บนฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและนักวิชาการ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาและการสร้างศักยภาพของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มศักยภาพ จากที่กล่าวมาผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาบริบทของพื้นที่บ้านอาฮีและนำเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสู่ความยั่งยืน ด้วยการใช้พื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบและต้องการสัมผัสการใช้ชีวิตกับคนในชุมชน ธรรมชาติ ประเพณี และวัฒนธรรมในพื้นที่ชนบท (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565) การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมหาแนวทาง ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ (บุษราคัม กลั่นน้ำทิพย์ และอัญชัญ ตัณฑเทศ, 2566) สำหรับแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถพิจารณาองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (6As) ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) กิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว (Activities) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities) โปรแกรมการท่องเที่ยว (Available packages) และการให้บริการ (Ancillary services) (กนกณิศา ธนาโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง, 2564) ส่วนการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนนั้นจะต้องนำอัตลักษณ์ชุมชนที่อาจเป็นเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตมาใช้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยว พร้อมกับมีการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อเข้าร่วมดำเนินการ เช่น ภาคเอกชนหรือภาครัฐร่วมกันสร้างศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เป็นต้น (เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย, 2565) โดยนำเสนอเป็นกรอบแนวคิดของบทความได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของบทความ

บริบทพื้นที่บ้านอาฮี

บ้านอาฮี มีบันทึกว่าระหว่างปี พ.ศ. 2442 ถึง พ.ศ. 2449 บ้านอาฮีถูกยกฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเลย ในขณะนั้นมี 3 อำเภอ คือ อำเภอกุดป่อง อำเภอนากอก และอำเภออาฮี มีขุนหลวงภักดีเป็นผู้ปกครอง ต่อมาเกิดกรณีพิพาทเรื่องดินแดนกับประเทศฝรั่งเศส และพื้นที่บ้านอาฮีถูกฝรั่งเศสยึดครอง ส่งผลให้อำเภออาฮีถูกยุบลง (ธีระวัฒน์ แสนคำ, 2560) บ้านอาฮีตั้งอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลอาฮี แบ่งการปกครองเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านอาฮีหมู่ที่ 1 และบ้านอาฮีหมู่ที่ 6 ทิศเหนือติดกับบ้านนาแก่งม้า และคอนตาปู่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แขวงไชยะบุลี มีแม่น้ำเหืองขวางกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว มีจำนวน 968 ครัวเรือน ประชากรชาย 671 คน หญิง 614 คน รวม 1,285 คน มี 5 เส้นทางคมนาคมที่สามารถเข้าถึงบ้านอาฮี ดังนี้ 1) เส้นทางหมายเลข 2195 สายด่านซ้าย-ท่าลี่ ระยะทาง 60 กิโลเมตร 2) เส้นทางหมายเลข 2339 สายบ้านอาฮี-บ้านน้ำพาน-บ้านสานตม ระยะทาง 38 กิโลเมตร 3) เส้นทางหมายเลข 2195 สายบ้านอาฮี-บ้านนากระเซ็ง ระยะทาง 3 กิโลเมตร 4) เส้นทางหมายเลข 2099 สายบ้านอาฮี-อำเภอท่าลี่ ระยะทาง 12 กิโลเมตร และ 5) จุดผ่อนปรน จำนวน 1 จุด ใช้เรือข้ามแม่น้ำเหืองเส้นทางระหว่างชุมชนไทยและสปป.ลาว ที่เป็นจุดผ่อนปรนเดือนละ 2 ครั้ง คือ 7 ค่ำและ 12 ค่ำ อาชีพของคนบ้านอาฮี คือ เกษตรกรรม รับจ้างทั่วไป และรับราชการ นับถือศาสนาพุทธและเจ้าปู่ที่เป็นจิตวิญญาณของชุมชน จึงมีการสร้างหอบ้านไว้ประกอบพิธีกรรม มีงานบุญตามประเพณี 12 เดือน โดยประเพณีที่มีอัตลักษณ์ คือ ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ เพื่อขอขมาลาโทษองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่อัญเชิญลงมาสรงน้ำเมื่อวันสงกรานต์

บ้านอาฮีแม้ว่าไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่าก่อตั้งเมื่อไหร่ แต่มีความเชื่อมโยงกับตำนานการสร้างเมืองตูมและพระธาตุมะนาวเดี่ยว ที่เล่ากันต่อมาว่า มีเมือง ๆ หนึ่งชื่อว่า “เมืองตูม” มีผู้ปกครองเมืองชื่อ พระยาสุนทรจักษ์ ภรรยาชื่อนางพรหมจารีได้ปกครองบ้านเมืองด้วยความร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา ครั้งหนึ่งพระยาสุนทรจักษ์ขับไล่นางพรหมจารีออกจากเมือง เพราะพระยาสุนทรจักษ์นอกใจภรรยาไปชอบนางมัทธิสงกา แต่นางมีสามีแล้วชื่อท้าวจันทรคราส ซึ่งทั้งสองพลัดพรากกันเพราะแพแตก ท้าวจันทรคราสไปขึ้นฝั่งที่ปากน้ำเหืองตรงบ้านโคกงิ้วที่แห่งเดียวกับนางพรหมจารีติดแพลอยอยู่ นางพรหมจารีจึงขอร้องให้ท้าวจันทรคราสช่วยสอนวิชาอาคมให้ เพื่อแก้แค้นพระยาสุนทรจักษ์ เมื่อเรียนสำเร็จนางจึงยกทัพมาที่ชายแดนเมืองตูมและส่งหนังสือไปท้าทายพระยาสุนทรจักษ์ให้ออกมาสู้รบ พระยาสุนทรจักษ์ก็ออกรบด้วย

ตนเอง พระยาสุนทรจักษ์คิดอุบายฆ่านางโดยใช้บ่วงบาศเสกคาถา แต่ไม่สามารถเอาชนะได้ จึงโกรธและเสียที นางพรหมจารีจึงใช้ดาบฟันคอขาด นางพรหมจารีจึงยกเมืองตูมให้กับนางคำผิว ซึ่งเป็นภรรยาน้อยของท้าวจันทรคราส และพี่ชายนางพรหมจารีที่อยู่บ้านนาแก่งม้า หลังจากนั้นพี่ชายได้ให้คนนำแกงม้ามาให้นางพรหมจารีกิน แต่นางบอกว่า “อาฮิกิน” จึงมีการเรียกชื่อพื้นที่นั้นว่า “บ้านอาฮิ” ต่อมาได้แผลงมาเป็น “บ้านอาฮี” (ไทยโรจน์ พวงมณี, 2553)

บ้านอาฮีเป็นชุมชนโบราณมีหลักฐานการตั้งรกรากชุมชนมาแล้วราวพุทธศตวรรษที่ 22 เป็นชุมชนร่วมสมัยกับเมืองแก่นท้าว ที่เป็นหัวเมืองชายแดนของอาณาจักรล้านช้าง ที่ขยายอำนาจเข้ามาในลุ่มแม่น้ำเหือง และลุ่มแม่น้ำหมันช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 23 ต่อมาบ้านอาฮีเผชิญกับภาวะสงครามศึกเจ้าอนุวงศ์ทำให้ชุมชนถูกทิ้งร้าง เมื่อเหตุการณ์สงบผู้คนกลับมาตั้งถิ่นฐานและสร้างชุมชนขึ้นใหม่ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 นอกจากนี้ บ้านอาฮียังเป็นพื้นที่ที่เคยมีมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตั้งหลักแหล่งและอยู่อาศัยมาก่อน สันนิษฐานว่าเป็นยุคหินใหม่ มีอายุราว 3,000 - 5,000 ปีมาแล้ว เนื่องจากมีการขุดค้นพบเครื่องมือหินกระเทาะบริเวณแม่น้ำเหืองจำนวนมาก (ธีระวัฒน์ แสนคำ, 2560)

พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของบ้านอาฮี

การมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ชัดเจนของบ้านอาฮีทำให้นักวิชาการและนักวิจัยลงพื้นที่ไปสืบค้นและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดการองค์ความรู้ใหม่ให้เป็นระบบ ดังที่ ธีระวัฒน์ แสนคำ (2560) กล่าวว่า เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุมชนโบราณบ้านอาฮีได้มีการศึกษารวบรวมและถ่ายทอดไว้ที่วัดศิริมงคลและศูนย์การเรียนรู้บ้านมั่นยืน เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และพัฒนาประยุกต์ใช้ข้อมูลนั้นเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนควบคู่กับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยที่พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมนั้นจะมีมิติด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีวิวัฒนาการจากอดีตถึงปัจจุบัน มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงมีคุณค่าต่อการนำมาจัดการท่องเที่ยว เนื่องจากมีอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ถ้านำมาพัฒนาก็จะสร้างโอกาสในการเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวได้ (ดุษฎี บุญฤกษ์ และไขศรี ภักดิ์สุขเจริญ, 2562) มีแนวทางการจัดการพื้นที่การเรียนรู้และการท่องเที่ยวดังนี้

1. พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ใช้พื้นที่รวมของหมู่บ้าน เป็นพื้นที่กิจกรรมที่มีเฉพาะบางช่วงเวลาในรอบ 1 ปี ที่ชุมชนถือปฏิบัติกันจนมีคุณค่าและมีความเป็นอัตลักษณ์ของบ้านอาฮี อยู่ในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่เอกชนที่ช่วยสร้างบรรยากาศการรับรู้และการท่องเที่ยวได้ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 พื้นที่จัดงานประเพณีสงกรานต์และงานประเพณีแห่ต้นดอกไม้ มีการดำเนินการสืบสานเป็นประจำทุกปี ใช้พื้นที่ของวัดศิริมงคลเป็นจุดเริ่มต้นในการจัด ด้วยการอัญเชิญพระมุจลินทร์นาคปรกลงมาในวันที่ 13 เมษายน เพื่อให้ชาวบ้านสรงน้ำเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตชาวบ้าน ส่วนวันที่ 16 เมษายน เป็นการถวายต้นดอกไม้ เพื่อขอขมาลาโทษ โดยประเพณีแห่ต้นดอกไม้นั้นชุมชนมีการจัดพื้นที่วัดเมืองตูมธรรมาราม เพื่อให้ 11 หมู่บ้านมาร่วมกันจัดทำต้นดอกไม้สำหรับแห่ไปถวายต้นดอกไม้ที่วัดศิริมงคล โดยกำหนดให้มีต้นดอกไม้หมู่บ้านละ 1 ต้น ส่วนการทำต้นดอกไม้นั้นชาวบ้านจะขึ้นโครงจากไม้ไผ่ จากนั้นหุ้มด้วยกาบต้นกล้วย มีความสูง 2 เมตร เมื่อทำโครงต้นดอกไม้เสร็จจะนำดอกไม้มาประดับตกแต่งต้นดอกไม้ของคุ้มหมู่บ้านให้สวยงาม จากนั้นจึงแห่จากวัดเมืองตูมธรรมารามไปยังวัดศิริมงคล ขบวนแห่จะเปิดเครื่องเสียงและการสาดน้ำเนื่องจากยังอยู่ในช่วงวันสงกรานต์อย่างสนุกสนาน แต่ละขบวนของแต่ละหมู่บ้านจะมีต้นดอกไม้ที่ร่วมกันทำนำขบวน โดยมีผู้แบกต้นดอกไม้ 4 คน ทั้ง 4 คนจะต้องเคลื่อนไหวร่างกายแบบคู่หน้าเอียงซ้ายคู่หลังเอียงขวาเพื่อให้ต้นดอกไม้สะบัดอย่างมีชีวิตชีวาโดยเฉพาะแขนของต้นดอกไม้ ซึ่งการสะบัดจะส่งผลต่อความสวยงาม เมื่อขบวนแห่มาถึงวัดศิริมงคลจะต้องเดินวนขวา 3 รอบ รอบแรก หมายถึง พระพุทธ รอบสอง หมายถึง พระธรรม และรอบสาม หมายถึง พระสงฆ์ อันเป็นพระรัตนตรัยของพุทธศาสนา เมื่อเดินครบแล้วจะนำต้นดอกไม้ไปตั้งเรียง เพื่อเตรียมถวายต้นดอกไม้ต่อพระรัตนตรัยต่อไป ส่วนคำกล่าวเพื่อขอขมาต่อพระรัตนตรัย คือ “กาเยนะ วานะ วะเจตะสาวา” โดยกล่าว 3 จบ จึงเสร็จพิธี (ไทยโรจน์ พวงมณี, 2553) ดังรายละเอียดในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กลุ่มชาวบ้านตำบลอาฮี จำนวน 11 หมู่บ้าน ร่วมขบวนแห่ต้นดอกไม้จากวัดเมืองตูม ธรรมารามไปยังวัดศิริมงคลเพื่อนำไปถวายต่อองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าที่อัญเชิญมาสรงน้ำเนื่องในวันสงกรานต์ (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

1.2 พื้นที่ประเพณีและวัฒนธรรมการเลี้ยงหอหรือเลี้ยงบ้าน บ้านอาฮีสร้างหอหลวง 2 หอ แยกเป็นหอหลวงเหนือและหอหลวงใต้ เพื่อใช้เป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอ มีเจ้าพ่อกวนเป็นผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม และเป็นร่างทรงของเจ้าปู่ที่ช่วยดูแลปกปักษ์รักษาลูกหลาน หมู่บ้าน และดลบันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาล ทำการเกษตรได้ผลดี ซึ่งลูกหลานของชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนทุกคนจะต้องเข้าร่วมพิธีกรรม เพื่อการสำนึกบุญคุณในวิญญาณบรรพบุรุษและเป็นสิริมงคลกับชีวิต (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560) มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า ในอดีตนั้นบ้านอาฮีมีเจ้าแสนศึกซึ่งมีความสัมพันธ์กับเจ้าเมืองวัง ผีเจ้านายอำเภอด่านซ้าย และเจ้าตอมาศ ผีเจ้านายอำเภอหล่มเก่า โดยทั้งสามองค์ได้เดินทางไปร่วมรบที่เมืองเชียงตุง มีการผูกข้อมือด้วยสายรัดดาบเพื่อทำสัญญาว่าจะเป็นเพื่อนกันตลอดไป ดังนั้น เมื่อกลับมาจากการรบจึงได้สร้างหอหลวงไว้ทั้ง 3 พื้นที่ สำหรับการเลี้ยงหอบ้านอาฮีนั้นมีการเลี้ยงทั้ง 2 หอ คือ หอหลวงเหนือ ตั้งอยู่ในโรงเรียนบ้านอาฮี เลี้ยงหอวันขึ้น 4 คำเดือน 6 เป็นหอที่มีเจ้าเฒ่าพระยาหลวงเป็นองค์ใหญ่ และมีเจ้าเมืองขนาดเล็กหลายเมืองรวมกันอยู่ คนในชุมชนจะเข้าร่วมทำพิธีกรรมอย่างสมเกียรติ มีการนำควายดำมาผูกไว้ตั้งแต่ตี 4 ซึ่งควายจะตายเอง เรียกว่า “การมอบเชือก” จากนั้นคนในชุมชนจะร่วมกันทำอาหาร เพื่อใช้เซ่นไหว้และรับประทาน ส่วนหนึ่งจะแบ่งไปวัดเมื่อพิธีกรรมเสร็จสิ้นลง ส่วนข้อห้ามในวันเลี้ยงหอคือ การห้ามทำไร่ทำนา การห้ามตักน้ำ ห้ามตัดฟืน และห้ามเข้าออกหมู่บ้าน หากมีคนในหมู่บ้านฝ่าฝืนจะมีการปรับ ก่อนเริ่มงานจะมีการบนบานไม่ให้มีเหตุทะเลาะวิวาทกันในงานบุญ

ที่เรียกว่า “บะกวมบ้าน” ส่วนหอหลวงใต้ อยู่บริเวณทางเข้าหมู่บ้าน ทำการเลี้ยงหอวันขึ้น 5 ค่ำเดือน 6 การจัดงานเหมือนกับหอหลวง แต่ใช้ควายเผือก หรือ “ควายด่อน” เป็นเครื่องเซ่นไหว้ มีเจ้าแสนศึกเป็นองค์ใหญ่ มีอุปฮาด ต่ำตั้น และหลักพันอยู่ประจำหอ (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560) การเข้าร่วมงานนั้นผู้หญิงจะสวมใส่เสื้อสีขาวมีผ้าเบี่ยงพาดลำตัว ผู้หญิงบางส่วนมีหน้าที่ร่วมฟ้อนรำกับเจ้าปู่ที่เข้ามาทรงร่างเจ้ากวน ผู้หญิงบางส่วนจะปรุงอาหารสำหรับเลี้ยงเจ้าปู่และผู้หญิงบางส่วนเป็นผู้เข้าร่วมพิธีกรรม โดยห้ามสวมใส่เสื้อผ้าสีแดงมาร่วมงานโดยเด็ดขาด (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 เจ้ากวน นางเทียม ชาวบ้านเข้าร่วมการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงหอหลวงเหนือ โดยมีเจ้ากวนเป็นผู้นำการประกอบพิธีกรรม (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

1.3 พื้นที่ทางวัฒนธรรมและประเพณีการเส็งกลอง สำหรับประเพณีการแข่งขันเส็งกลองบ้านอาฮีนั้น ถือว่าเป็นมหรสพที่ชาวบ้านเข้าร่วมดูและฟังเพื่อความบันเทิงมาตั้งแต่อดีต มีสภาพการขาดการสืบทอดมากกว่า 50 ปี เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดและมีสิ่งบันเทิงสมัยใหม่ที่น่าสนใจมากกว่า แต่เดิมนั้นการเส็งกลองเป็นการแข่งขันกันระหว่างหมู่บ้านในพื้นที่อำเภอท่าลี่ เป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสามัคคีให้กับคนในพื้นที่ได้มาก จากการเข้ามาร่วมฝึกซ้อมและแข่งขันอย่างแข็งขัน โดยใช้พื้นที่ไร่นาเป็นสถานที่จัดงาน ในพื้นที่จะมีพ่อค้าแม่ค้านำของมาขายให้กับชาวบ้านที่มาชมการเส็งกลอง อย่างไรก็ดี การเส็งกลองในอดีตถือว่าเป็นมหรสพที่สร้างความบันเทิงที่ไม่ได้มีการจัดขึ้นบ่อยครั้งนัก จึงมีชาวบ้านหลายพื้นที่มาร่วมชมจำนวนมาก ปัจจุบันได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาเพื่อเป็นประเพณีและช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย โดยมีการเปิดตัวก่อนเปิดงานวันประเพณีแห่ต้นดอกไม้เพื่อสร้างการรับรู้ร่วมกัน และกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวจะนำกลองกิ่งและกลองหางมาใช้เป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองตีตามรูปแบบดั้งเดิม (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 กลุ่มการจัดการแสดงตนตรีพื้นเมืองใช้พื้นที่วัดศิริมงคลทดลองตีกลอง สำหรับการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเส็งกลอง (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

2. พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีพื้นที่ตั้งชัดเจน เป็นพื้นที่ที่มีขอบเขตปักปันและมีเรื่องราวที่เอื้อต่อการเข้ามาเรียนรู้และท่องเที่ยวจากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่บ้านอาฮี มีรายละเอียดดังนี้

2.1 วัดศิริมงคล เป็นพื้นที่ที่มีการเชื่อมโยงการตั้งเมืองตูม เรื่องเล่าพระพุทธรูปนาคปรก เรื่องเล่าพระธาตุมะนาวเดี่ยว ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ และงานบุญเดือนหก โดยมีช่วงเวลาของการปรากฏตัวและดำเนินการที่แตกต่างกัน วัดศิริมงคลสร้างขึ้นใน พ.ศ. 2288 โดยหลวงพ่อมะนาวเขียว ตั้งอยู่เลขที่ 138 สังกัดสงฆ์มหานิกาย มีพื้นที่ 17 ไร่ 3 งาน 34 ตารางวา ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. 2297 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 40 เมตร และยาว 80 เมตร ภายในวัดมีเสนาสนะดังนี้

1) อุโบสถ ถูกสร้างขึ้นใหม่ พ.ศ. 2539 กำนันสว่าง โพธิ์ชัย ร่วมกับชาวบ้านบ้านอาฮี งบประมาณการสร้างมาจากความศรัทธาของญาติโยม หน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเมื่ออุโบสถสร้างเสร็จได้มีการประกอบพิธีกรรมเฉลิมฉลองเป็นงานบุญใหญ่ของบ้านอาฮีใน พ.ศ. 2548 ซึ่งตรงกับสมัยกำนันสมดี บัวหลวง สำหรับจุดเด่นของอุโบสถคือการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านในอุโบสถเป็นเรื่องราวพระเวสสันดรชาดก และการแกะสลักบานประตูทางเข้าที่นำเรื่องราวพุทธประวัติมาแกะสลักบนบานประตูด้านหน้าอุโบสถ 4 บาน ส่วนประตูอุโบสถด้านหลัง 4 บาน ช่างแกะสลักประเพณีแห่ต้นดอกไม้ การเส็งกลอง งานบุญเดือนหก และการเลี้ยงหอ

2) พระธาตุมะนาวเดี่ยว หลังเดิมได้พังทลายลงจากพายุและฝนตกหนักใน พ.ศ. 2533 พระครูมงคลศิริมงคลพิทักษ์ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลได้

ร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านทำการสำรวจของมีค่าพบพระพุทธรูปบุเงินบุทอง พระพุทธรูปสำริด 10 กว่าองค์ ลูกแก้ว เหรียญ เครื่องปั้นดินเผา และโบราณวัตถุอื่น ๆ จึงแจ้งไปยังสำนักงานกองโบราณคดี 7 ขอนแก่น เพื่อรอการประกาศขึ้นเป็นแหล่งโบราณคดี จากนั้นจึงได้ทำการปฏิสังขรณ์พระธาตุองค์ใหม่ขึ้น โดยสร้างเสร็จใน พ.ศ. 2536 จึงได้นำพระพุทธรูปและของมีค่ากลับมาบรรจุไว้ตามเดิม (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560; ธีระวัฒน์ แสนคำ, 2560)

3) พระมุจลินทร์นาคปรก เป็นงานพุทธศิลป์รูปแบบศิลปะลพบุรี หน้าตักกว้าง 22 นิ้ว ความสูงจากฐานถึงยอดเศียร 48 นิ้ว มีตำนานเล่าต่อกันมาว่า สร้างขึ้นพร้อมกับพระบาง เหมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เมื่อสร้างเสร็จแล้วไม่สามารถอัญเชิญเข้าประดิษฐานภายในวิหารได้ จึงประกอบพิธีกรรมการเสี่ยงทาย โดยญาติโยมได้อัญเชิญพระพุทธรูปลงสู่แม่น้ำโขง ซึ่งพระพุทธรูปได้ลอยทวนน้ำเข้าสู่แม่น้ำเหือง และลอยมาวนอยู่บริเวณท่าน้ำบ้านอาฮี ชาวบ้านจึงได้อัญเชิญขึ้นมาประดิษฐานที่วัดศิริมงคล (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560)

2.2 วัดเมืองตูมธรรมาราม ภูมินามของวัดถูกตั้งชื่อตามเมืองตูมในตำนานที่สื่อสารถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต วัดอยู่ติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีแม่น้ำเหืองกั้นอาณาเขต ภายในวัดมีถาวรวัตถุที่สร้างขึ้นใหม่ เช่น ศาลาการเปรียญ อุโบสถ พระพุทธรูปองค์ใหญ่ ประติมากรรมฝูงช้าง และสวนป่า จึงมีบรรยากาศสงบร่มเย็น ถือว่าเป็นพื้นที่เฉพาะในพุทธศาสนาที่สำคัญที่พระสงฆ์ใช้ปฏิบัติธรรมและการสืบสานพระพุทธศาสนา และชาวบ้านได้ใช้พื้นที่จัดกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมวันผู้สูงอายุ กิจกรรมการทำต้นดอกไม้และการแห่ต้นดอกไม้ และเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวด้วย โดยพื้นที่วัดมีต้นไฮที่เป็นต้นไม้โบราณขึ้นอยู่ในวัดด้วย

ภาพที่ 5 ศูนย์การเรียนรู้ตูบเสียมตุ่น แหล่งรวมขวานหินโบราณ และวัตถุทางวัฒนธรรมของบ้านอาฮีและพื้นที่อื่น ๆ (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

2.3 ศูนย์การเรียนรู้ตูบเสียมตุ่น เป็นพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ที่ดำเนินการโดยเอกชน มีเงื่อนไขการเข้าไปในพื้นที่การเรียนรู้และการท่องเที่ยว คำว่า “ตูบเสียมตุ่น” มีนัยยะหมายถึง พื้นที่ที่เก็บรวบรวมเครื่องมือหินกระเทาะที่มีอยู่มากในบ้านอาฮี และค้นพบบริเวณริมแม่น้ำเหืองจำนวนมาก สันนิษฐานว่าพื้นที่บ้านอาฮีเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์มาก่อน สำหรับหินกระเทาะที่นำมาจัดแสดง ส่วนหนึ่งมาจากชาวบ้านและของสะสม เมื่อมีจำนวนมากขึ้นจึงต้องสร้างพื้นที่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับชุมชน ดังที่ ธีระวัฒน์ แสนคำ (2560) กล่าวว่า เครื่องมือหินกะเทาะที่มีการจัดแสดงไว้เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวบ้านอาฮี (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 6 วัตถุทางวัฒนธรรมและพื้นที่ห้องครัวของบ้านอาฮีที่ศูนย์การเรียนรู้บ้านมั่นยืน (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

2.4 ศูนย์การเรียนรู้บ้านมั่นยืน เป็นพื้นที่การเรียนรู้วัตถุทางวัฒนธรรมบ้านอาฮีผ่านข้าวของเครื่องใช้ที่มีอยู่จากการสะสมของคุณเสลี่ยง สิทธิเทียมทอง ที่มีความโหยหาอดีตและรักในรากเหง้าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้าอาฮี คำว่า “บ้านมั่นยืน” หมายถึง บ้านที่มีความมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งผลการศึกษาของ กฤษฎา ไชยงาม และคณะ (2560) อธิบายไว้ว่า พื้นที่บ้านมั่นยืนทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านอาฮี จากข้าวของเครื่องใช้และจากพื้นที่ในครัวเรือนที่มีการแบ่งเป็นบริเวณต่าง ๆ เช่น บริเวณพื้นที่ครัวถูกหลอมรวมไว้ด้วยหัตถกรรมเครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา และอาหารที่มีการใช้พื้นที่ครัวในการปรุงไว้บริโภคในครัวเรือน ซึ่งช่วยทำให้เกิดความรู้ในรากเหง้าทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี (ภาพที่ 6) อย่างไรก็ดี บ้านมั่นยืนถูกทำให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีความหลากหลายเรื่องราวและรูปแบบวัตถุทางวัฒนธรรม ดังนั้น บ้านมั่นยืนจึงเป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักวิชาการและนักวิจัยได้เป็นอย่างดี

การใช้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี

พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีถูกใช้ประโยชน์มาอย่างต่อเนื่องผ่านกิจกรรมตามวิถีชีวิตและการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลอาฮีร่วมกันจัดทำแผนการจัดการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ พ.ศ. 2547 (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560) ซึ่งการใช้พื้นที่ทางพุทธศาสนามีการเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนและงานพุทธศิลป์การปฏิบัติธรรมของชาวบ้านที่มีจุดหมายเดียวกัน ส่งผลให้เป็นพื้นที่ของชุมชนที่มีชีวิตชีวาและเต็มไปด้วยความศรัทธา (ภาพที่ 7-8) ดังผลการศึกษาของ นฤมล นิ่มนวล (2565) ที่อธิบายว่าพื้นที่ศาสนาสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ เป็นพื้นที่ที่มีมิติด้านสังคม มิติวัฒนธรรม มิติสิ่งแวดล้อม มิติความเป็นพลเมืองผสมผสานอยู่ร่วมกัน ดังนั้น การใช้พื้นที่สาธารณะและพื้นที่เอกชนที่มีองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจึงต้องมีเงื่อนไขในการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกันไป มีรายละเอียดดังนี้

1. การใช้พื้นที่จัดกิจกรรมทางพุทธศาสนา วัดศิริมงคลและวัดเมืองตูมธรรมาราม อันเป็นพื้นที่รวมจิตใจของคนบ้านอาฮี การเข้ามาใช้พื้นที่วัดจะทำบุญ การปฏิบัติธรรม การนั่งสมาธิ การฟังเทศนา และยังมีกิจกรรมวันสำคัญตลอด 12 เดือนที่ชุมชนเข้ามาร่วมกับวัดเพื่อจัดงานสำคัญ เช่น งานวันสงกรานต์ที่ชาวบ้านเข้ามาทำบุญ ก่อเจดีย์ทราย และการถวายต้นดอกไม้ (ภาพที่ 9) งานบุญเดือน 6 หรืองานบุญพระเวส งานบุญกฐิน โดยกิจกรรมทางศาสนาจะช่วยสร้างความรักความสามัคคี การตระหนักรู้และศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ดังผลการศึกษาของ ธีระวัฒน์ แสนคำ (2560) ที่ให้ข้อมูลว่า วัดศิริมงคลเป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่บอกเล่าเรื่องราวบ้านอาฮีได้ทุกมิติ โดยเฉพาะพระธาตุมะนาวเดี่ยวที่เป็นจุดขายที่กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวใช้เป็นกิจกรรมการไหว้พระธาตุเพื่อการขอพร และสักการะพระนาคปรกมุจลินทร์ที่มีเรื่องเล่าถึงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

ภาพที่ 7 การเข้าร่วมงานวันสงกรานต์โดยมีกิจกรรมการใส่บาตร ฟังเทศฟังธรรม สรงน้ำพระพุทธรูป และการก่อเจดีย์ทรายในพื้นที่วัดศิริมงคล (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

ภาพที่ 8 งานถวายต้นกฐิน (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

ภาพที่ 9 ประเพณีแห่ต้นดอกไม้วนรอบอุโบสถวัดศิริมงคล (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

2. การใช้พื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยใช้พื้นที่วัดศิริมงคล วัดเมืองตูมธรรมาราม ศูนย์การเรียนรู้บ้านมั่นยืน ตูบเสียมตุ่น และพื้นที่เหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับเวลา คน และพิธีกรรม กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวต้องนำศักยภาพของพื้นที่มาจัดการท่องเที่ยวให้คุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ด้วยการบริหารจัดการบุคลากร พื้นที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับวิถีการดำเนินชีวิตของบ้านอาฮี เช่น การใช้พื้นที่วัดเรียนรู้ผลงานพุทธศิลป์ และหลักธรรมคำสอน (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565) ที่ผ่านมานั้นชุมชนได้มีการขออนุญาติเจ้าอาวาสวัดเพื่อใช้พื้นที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนพื้นที่ทางวัฒนธรรมแบบเอกชนนั้นจะต้องมีการประสานงานก่อนเข้าพื้นที่ โดยกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวมีการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน (ภาพที่ 10)

ภาพที่ 10 แผนที่การท่องเที่ยวพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี (กฤษฎา ไชยงาม และคณะ, 2560)

3. การใช้พื้นที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น พื้นที่ตูบเสียมตุ่นเรียนรู้เรื่องราวของมนุษย์และวัตถุทางวัฒนธรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตริมแม่น้ำเหือง พื้นที่บ้านมั่นยืนมีวัตถุทางวัฒนธรรมจากการสะสม มีเรื่องราวของบ้านอาฮีผ่านข้าวของเครื่องใช้ จึงเป็นองค์ความรู้ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเรียนรู้ และทำความเข้าใจถึงภูมิปัญญาการคิดแก้ปัญหาของคนในอดีตในพื้นที่บ้านอาฮี ส่วนพื้นที่ทางประวัติศาสตร์อย่างวัดศิริมงคลนั้น การเข้าไปเรียนรู้จะทำให้เข้าใจบริบทและคุณค่าของศาสนาพุทธในฐานะที่วัดเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และมีงานพุทธศิลป์ที่เชื่อมโยงกับตำนานความเป็นวัดศิริมงคลและพื้นที่บ้านอาฮี เช่น พระมุจลินทร์นาคปรกที่ชาวบ้านเชื่อว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ ได้อัญเชิญมาเป็นพระประจำหมู่บ้าน ส่วนพื้นที่วัดเมืองตูมธรรมารามมีร่องรอยแห่งความเป็นเมืองโบราณ ซึ่งการเรียนรู้จะช่วยเชื่อมโยงมาสู่ความเป็นปัจจุบันที่พื้นที่ถูกนำมาสร้างเป็นพื้นที่ทางศาสนาและพื้นที่วัดที่มีกิจกรรมวันผู้สูงอายุ และพื้นที่การจัดเตรียมต้นดอกไม้ของตำบลอาฮีที่สามารถเรียนรู้วัฒนธรรมต้นดอกไม้ ความสมัครสมานสามัคคี และความร่วมมือร่วมใจของคนที่จะสืบสานวัฒนธรรม

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ในส่วนของแนวทางการจัดการท่องเที่ยวพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนนั้น พบว่า การพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านอาฮีให้เกิดความยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยการดำเนินการต้องเน้นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ดังที่ กนกณิศา ธนาโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง (2564) กล่าวว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมจะเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่การเรียนรู้และการท่องเที่ยวด้วยการนำความหลากหลายของพื้นที่มาขับเคลื่อนเป็นกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป ดังแนวทางต่อไปนี้

1. แนวทางการจัดการพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี พบว่า การจัดการพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจะช่วยทำให้เกิดระบบและมีมาตรฐานของพื้นที่ ดังนั้น บุคคลทุกฝ่ายในพื้นที่จะต้องร่วมกันคิด วางแผนดำเนินการร่วมกัน เช่น มีการกำหนดเป้าหมาย การขอความร่วมมือจากภาครัฐหนุนเสริมงบประมาณและองค์ความรู้ มีการบริหารจัดการบุคลากรและพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการปกป้อง ดูแลและรักษาพื้นที่ท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ (สุดาพร อุทธศรี และพงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์, 2564) มีรายละเอียดดังนี้

1.1 การสร้างคุณค่าของเรื่องราวและมูลค่าจากการจัดการท่องเที่ยวเพื่อทำให้คนในชุมชนมีรายได้และได้เผยแพร่รากเหง้าทางความคิดและวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ได้อย่างยั่งยืน (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565)

1.2 การแต่งตั้งผู้นำชุมชน คณะกรรมการวัด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวเป็นผู้ดูแลและควบคุมการใช้พื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพ เช่น กิจกรรมการสำรวจพื้นที่ประวัติศาสตร์เครื่องมือหินเกาะตามลุ่มแม่น้ำเหือง หรือกิจกรรมการประดิษฐ์กลองเส็ง การเรียนรู้การทำต้นดอกไม้และทดลองแปรรูปอาหารจากสาหร่ายในแม่น้ำเหืองเพื่อให้เกิดประสบการณ์เชิงคุณค่าจากพื้นที่และคนท้องถิ่น

1.3 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยการจัดกิจกรรมการจัดการความรู้เชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้กับคนในชุมชน โดยที่จะมีภาคประชาชน นักวิชาการ ผู้นำชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นร่วมกันจัดการ ตั้งแต่กระบวนการศึกษาและกระบวนการในการดำเนินงานเพื่อต่อยอดข้อมูลที่ได้มาจากรวบรวม จึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่สร้างสรรค์จากความภาคภูมิใจของชุมชนด้วยองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์สังคมและ

วัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนในระยะยาวอย่างยั่งยืนต่อไป (กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล, 2566)

1.4 การกำหนดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรรุ่นใหม่ให้มีจำนวนมากขึ้น อันจะส่งผลดีต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีคุณค่าไปสู่การท่องเที่ยวของชุมชนที่มีศักยภาพกว่าพื้นที่การท่องเที่ยวอื่น ๆ

2. แนวทางการดำเนินการของภาครัฐและผู้เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาพื้นที่และการจัดการท่องเที่ยวสู่ยั่งยืน พบว่า การดำเนินการจัดการพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับบุคลากรหลายฝ่าย เพื่อร่วมมือร่วมใจกันขับเคลื่อนการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ และชุมชนมีรายได้จากการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งชาวบ้านในชุมชนต่างก็เป็นเจ้าของทรัพยากร สามารถนำมาเป็นทุนสำหรับการต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มได้ (บุษราคัม กลั่นน้ำทิพย์ และอัญชัญ ตัณฑเทศ, 2566) ส่วนแนวทางการดำเนินการของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวควรมีการประสานความร่วมมือ ร่วมวางแผน ระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาและจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมริมฝั่งโขงและประเพณีฮีตสิบสอง คองสิบสี่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมและเตรียมความพร้อมเพื่อจัดการท่องเที่ยว (กนกณิศา ธนาโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง, 2564) มีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอาฮี มีการรวมกลุ่มกันโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางปัญญาขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ที่ผ่านมากลุ่มมีปัญหาด้านการบริหารจัดการ การสืบค้นองค์ความรู้ การกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ การขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกและคนในชุมชน อย่างไรก็ดี แนวทางการพัฒนากลุ่มการจัดการท่องเที่ยวมีแนวทางดังนี้ 1) การพัฒนาศักยภาพสมาชิกกลุ่มให้มีความรู้และมีทักษะการบริหารจัดการและการสื่อสารเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นองค์ความรู้สู่ชุมชน (เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย, 2565) 2) การพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วม เช่น ร่วมคิดวางแผน และดำเนินการจัดการพื้นที่การท่องเที่ยวให้มีอัตลักษณ์ 3) การสร้างความร่วมมือกับนักวิชาการโดยแสวงหาทรัพยากรการท่องเที่ยวใหม่ ๆ และร่วมออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ทุกการสัมผัส 4) การสร้างเครือข่ายความรู้และความร่วมมือกับพื้นที่การท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จที่อยู่ใกล้เคียงและนอกพื้นที่ 5) การพัฒนาและประยุกต์องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมาสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวทั้งของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์อาหาร เครื่องดื่มสมุนไพร 6) การแสวงหา

งบประมาณสำหรับการสนับสนุนการดำเนินการจัดการกลุ่มการท่องเที่ยว 7) การร่วมกันสร้างเงื่อนไขและกฎระเบียบการใช้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน และการบริหารจัดการกลุ่มการท่องเที่ยว และ 8) สร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์การท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับรสนิยม ประสบการณ์ ทัศนคติ การมองและการให้คุณค่าพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

2.2 องค์การบริหารส่วนตำบลอาฮี (อบต.อาฮี) และหน่วยงานภาครัฐที่สามารถเข้าถึงพื้นที่สะดวกที่สุด และยังมีการขับเคลื่อนให้ชุมชนอยู่ดีมีสุข การพัฒนาและการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป จึงต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ให้ชัดเจน มีกิจกรรมหนุนเสริมและต่อยอดให้ชุมชนคิดสร้างสรรค์ และสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าและวิถีชีวิตของตนเอง และหาวิธีการสร้างรายได้ให้กับชุมชน ส่วนแนวทางการดำเนินการมีดังนี้ 1) สนับสนุนงบประมาณกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวให้ดำเนินการพัฒนากลุ่มและชุมชน 2) ร่วมมือกับกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวและชุมชนแสวงหาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม 3) หนุนเสริมความรู้และสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยเลือกนำเสนอด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮี 4) แสวงหาเครือข่ายความร่วมมือทางการตลาดและการท่องเที่ยว เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สู่การพัฒนา 5) มอบหมายบุคคลที่มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวและชุมชน เพื่อให้แนวทางการประยุกต์ใช้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไปสู่การสร้างรายได้

2.3 ชาวบ้านในชุมชน เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมขึ้นมา ผ่านการคิดและการแก้ปัญหาจนสามารถแก้ปัญหาได้ และเกิดผลผลิตเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ซึ่งเป็นตัวแทนรากเหง้าและอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านอาฮี เช่น การผลิตหน่อไม้ถุง การเก็บไคในแม่น้ำเหือง และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น อีกทั้งความเป็นตัวตนของชาวบ้านยังสร้างคุณค่าต่อการท่องเที่ยวชุมชนด้วย สำหรับบทบาทของชาวบ้านในชุมชนมีดังนี้ 1) การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง 2) การร่วมให้ข้อมูล ร่วมรับรู้ และเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสู่การเป็นพื้นที่การเรียนรู้และการท่องเที่ยว อันจะตอบสนองการเข้ามาท่องเที่ยวซ้ำ 3) การเป็นเจ้าบ้านที่ดีและเป็นกัลยาณมิตรกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชนบ้านอาฮี และ 4) การร่วมสร้างพื้นที่บ้านอาฮีให้มีรูปแบบและลักษณะที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและสอดคล้องกับการท่องเที่ยวชุมชน

3. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสู่ความยั่งยืน พบว่า พื้นที่บ้านอาฮีล้วนมีคุณค่าต่อการนำมาจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีเป้าหมายเพื่อการนำวัฒนธรรมมาสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่า อย่างไรก็ดี เตชวัน ปัญญาวุฒิธรรม และเกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์ (2566) กล่าวว่า คุณค่าของพื้นที่ของชุมชนทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ คุณค่าเชิงวิชาการ คุณค่าเชิงสุนทรียะ คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ และคุณค่าเชิงจิตใจ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนดังนี้

3.1 ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน มีแนวทางดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมการทบทวนและการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกที่ชัดเจน มีการวางแผนและพัฒนาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 2) มีการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การวางแผนการจัดการท่องเที่ยว 3) กิจกรรมการพัฒนาคนรุ่นใหม่ กิจกรรมการเรียนรู้และจัดการท่องเที่ยว กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้สื่อความหมายและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี 4) การพัฒนาและสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดและนอกจังหวัด และ 5) การพัฒนาแนวคิดการตลาดและการประชาสัมพันธ์ มีการสร้างสื่อและช่องทางการติดต่อ

3.2 ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมการเรียนรู้พื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีแนวทางดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเข้าค่ายเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสำหรับนักเรียนและคนในพื้นที่ กิจกรรมการดูแลและการรักษาพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม 2) การค้นหาอัตลักษณ์พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาและการขับเคลื่อนไปสู่มูลค่า 3) การนำทุนทางวัฒนธรรมมาผลิตซ้ำประยุกต์ และผสมผสานให้สอดคล้องกับบริบทสังคม (ธวรรณเทพ มงคลศิริ และฐนธัช กองทอง, 2562) 4) การจัดกิจกรรมการสร้างความตระหนักรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และ 5) การออกแบบและพัฒนากิจกรรมสุนทรียภาพการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงประสาทสัมผัสทั้งห้า

3.3 ด้านการจัดการเศรษฐกิจ สังคมและวิถีการดำเนินชีวิต มีแนวทางดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมสร้างเสริมความรู้และส่งเสริมเศรษฐกิจ สังคมและวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของบ้านอาฮี 2) การพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับการจำหน่ายและเชื่อมโยงการจัดการท่องเที่ยว 3) การสร้างความร่วมมือกับภาครัฐใน

การส่งเสริมอาชีพ การแสวงหาตลาด การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยวในช่องทางที่หลากหลาย 4) การพัฒนาและสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ให้มีคุณค่าและมูลค่า และ 5) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามจุดเด่นของช่วงเวลา

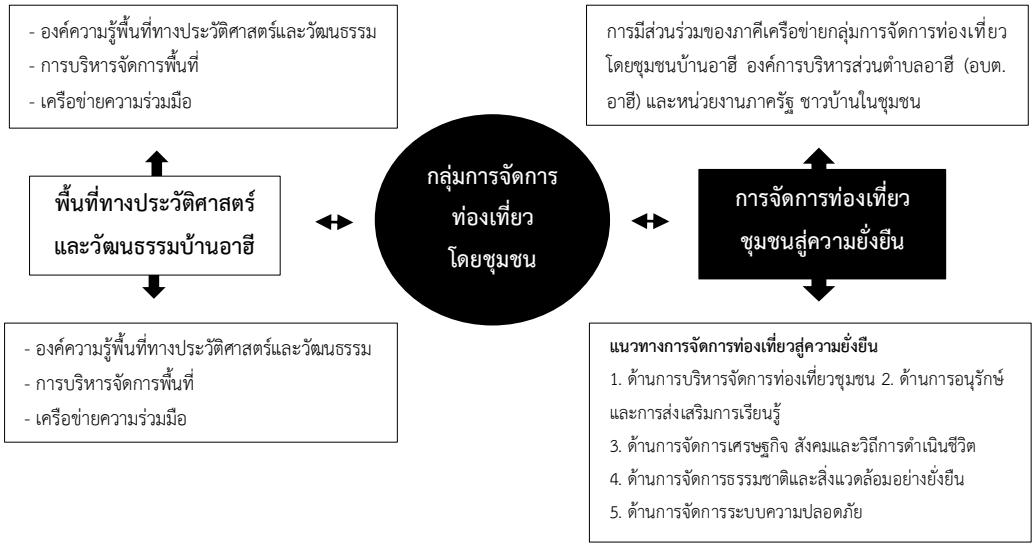
3.4 ด้านการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มีแนวทางดังนี้ 1) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และการดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การจัดกิจกรรมการตระหนักรู้ถึงคุณค่าและความสำคัญของธรรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 3) การจัดกิจกรรมการจัดการขยะและการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตบนฐานหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และดูแลธรรมชาติ

3.5 ด้านการจัดการระบบความปลอดภัย มีแนวทางดังนี้ 1) มีการกำหนดกฎระเบียบและความเหมาะสมในการรองรับนักท่องเที่ยวทำแผนรองรับในสถานการณ์ฉุกเฉินหรือกรณีภัยพิบัติทางธรรมชาติ 2) ควรปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุและนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้พิการ 3) เพิ่มป้ายเตือนบริเวณพื้นที่เสี่ยงหรือพื้นที่ที่อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เช่น บริเวณทางลาดหน้าทางเข้าห้องน้ำ และมีป้ายบอกการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวตลอดเส้นทาง เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีการตระหนักรู้ถึงความปลอดภัย (บุษราคัม กลั่นน้ำทิพย์ และอัญชัญ ตัณฑเทศ, 2566)

อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวด้วยการใช้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมควรดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกให้ชัดเจน กำหนดหนดกฎเกณฑ์เงื่อนไขและกติกาสำหรับนักท่องเที่ยว การกำหนดกิจกรรมการศึกษาดูงานให้กับผู้เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้สำหรับการนำมาพัฒนาในพื้นที่บ้านอาฮี (ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ, 2565) ส่วนการพัฒนาศักยภาพทุกภาคส่วนนั้นทำได้ด้วยการจัดกิจกรรมร่วมทดลอง ร่วมมือ และร่วมคิดดำเนินการจัดกิจกรรมนำเสนอเรื่องราวของตนในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล, 2566) กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้องต้องมีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวและปฏิบัติตามกฎระเบียบทางราชการเป็นหลัก ดำเนินการประชุมบุคลากรเป็นประจำทุกเดือน เพื่อให้มีการจัดการพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์ (สุดาพร อุทธศรี และพงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์, 2564)

บทสรุป

การศึกษาพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีเป็นการศึกษาเรื่องราวของพื้นที่ที่มีเรื่องราวและวัตถุทางวัฒนธรรมที่ทับซ้อนตามช่วงเวลาของการเกิดขึ้นของบ้านอาฮี โดยพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมถูกนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวของกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาทุกมิติ โดยที่การดำเนินการใช้แนวคิดและกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่และหน่วยงานภาครัฐนอกพื้นที่ เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนทุนทางปัญญา ทุนทางวัฒนธรรมไปสู่การสร้างมูลค่าและรายได้ให้กับคนในชุมชน สำหรับการใช้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีถูกนำมาใช้ในลักษณะงานประเพณีและความเชื่อของท้องถิ่นตลอดทั้งปี และการท่องเที่ยวโดยพื้นที่แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกคือพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีที่ตั้ง มีช่วงเวลาของกิจกรรมที่ชัดเจน และส่วนที่สองพื้นที่ที่เป็นภาพรวมของชุมชน โดยมีลักษณะการประกอบพิธีกรรมที่ใช้พื้นที่หลากหลายเพื่อให้ครบองค์พิธีกรรมครบถ้วน เช่น ประเพณีแห่ต้นดอกไม้ที่ชุมชนใช้พื้นที่วัดเมืองตูมธรรมาราม ถนนในบ้านอาฮีและวัดศิริมงคลเป็นพื้นที่ดำเนินการ ซึ่งทำให้แต่ละพื้นที่มีเรื่องราวของพื้นที่และเรื่องราวของบุคคลที่แสดงออกมาผ่านความร่วมมือร่วมใจ ความรักความสามัคคี และการอนุรักษ์แฝงอยู่ในพื้นที่ด้วย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาทำให้ได้แนวทางการใช้พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบ้านอาฮีสำหรับการจัดการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน โดยมีแนวทาง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชน ด้านการอนุรักษ์และการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านการจัดการเศรษฐกิจสังคมและวิถีการดำเนินชีวิต ด้านการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และด้านการจัดการระบบความปลอดภัย (ภาพที่ 11)

ภาพที่ 11 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กนกณิศา ธนาโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง. (2564). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐจังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8**(6), 177-191.

กฤษฎา ไชยงาม, ไพโรจน์ เชื้อคำเพ็ง, สุริทัศน์ วรรณสาร, ไพรินทร์ คุณมี, ภริตา อากรตน, อภิชญา ชัยบุตร, สอน ดามัง, สัญญา สิทธิ, ธีรนันท์ พิทักษ์ราษฎร์, ประเดิม อุ่นเมือง, นภัสนันท์ อ่อนตา, รำไพ กาแก้ว, กฤตพร พิทักษ์ราษฎร์, สายใจ กันระเรศ, เสลี่ยง สิทธิ์เทียมทอง, และดำรงศักดิ์ มะโนแก้ว. (2560). **การศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมบ้านอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล. (2566). กระบวนการในการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาชุมชนปากน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง **วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 18**(2), 47-60.

จริยกรณ์ ทองปั้นวรัธน์, พรกมล ระหาญนอก, พรสวรรค์ ศิริกัญจนาภรณ์, และไทยโรจน์ พวงมณี. (2566). การพัฒนากลยุทธ์การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย. **วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6**(1), 258-271.

ดุษฎี บุญฤกษ์ และไชศรี ภักดิ์สุขเจริญ. (2562). รูปแบบการค้นหาเส้นทางในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร. **วารสารสถาปัตยกรรมการออกแบบและการก่อสร้างคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 1**(2), 68-84.

เตชวัน ปัญญาวุฒิธรรม และเกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์. (2566). แนวทางการจัดการมรดกวัฒนธรรมของเมืองเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 11**(1), 21-49.

ไทยโรจน์ พวงมณี. (2553). **การศึกษาอัตลักษณ์ประเพณีผีตาโขนประเพณีผีขนน้ำและประเพณีดอกไม้: การออกแบบสร้างสรรค์ชุดการแสดงสำหรับการนำเสนอภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเลย.** กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

ไทยโรจน์ พวงมณี, คชสีห์ เจริญสุข, พชรมณ ใจงามดี, และณศิริ ศิริพริมา. (2565). แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวภูหมากเค็ง ตำบลหนองคัน อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย. **วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน, 4**(2), 56-77.

ไทยโรจน์ พวงมณี, ศิริ ศิริพริมา, คชสีห์ เจริญสุข, และพชรมณ ใจงามดี. (2565). พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมวัดศรีจันทร์ บ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย กับการจัดการแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวของชุมชน. **พิฆเนศวร์สาร, 18**(2), 115-131.

ธวรรณเทพ มงคลศิริ และฐนธัช กองทอง. (2562). เอเชียทีค: ทุนทางวัฒนธรรมกับการสร้างสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ย่านทันสมัย. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 13**(2), 174-195.

ธีระวัฒน์ แสนคำ. (2560). ชุมชนโบราณบ้านอาฮี: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนโบราณในลุ่มแม่น้ำเหือง. **วารสารพื้นถิ่นโขงชีมูล, 3**(1), 85-118.

นฤมล นิ่มนวล. (2565). การจัดการพื้นที่สาธารณะในเขตเมืองเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร. **วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 9**(1), 47-58.

บุษราคัม กลั่นน้ำทิพย์ และอัญชัญ ตัณฑเทศ. (2566). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดวิถีชุมชนโอ๊ะป่อย จังหวัดราชบุรี. **วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น,** 9(7), 259-274.

มนตรี คำวัน. (2564). โอกาสและความท้าทายของการพัฒนาหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยว อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย. **วารสารการเมืองการปกครอง, 11**(3), 240-258.

มานะ ขุนวีช่วย. (2560). ชุมชนมะนัง จังหวัดสตูลจากพื้นที่ประวัติศาสตร์และมรดกความทรงจำ. **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 12**(1), 237-260.

เมทินี โคตรดี, ธนชัย อุ้ยลี, และอำภา บัวระภา. (2561). **แนวทางการจัดการพื้นที่ทางประวัติศาสตร์และทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านหัวนาไทย ตำบลหนองคูขาด อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

เมธี พิริยการนนท์ และนพดล ตั้งสกุล. (2564). ปริทัศน์บทความ: เรื่องพื้นที่สาธารณะพื้นที่ทางวัฒนธรรมและพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม. **วารสารหน้าจั่ว, 18**(1), 134-158.

สุกานดา ถิ่นฐาน และอนุชา แพ่งเกสร. (2565). การส่งต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านคุณค่าด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่สงคราม. **วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6**(1), 246-257.

สุดาพร อุทธศรี และพงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2564). แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กรณีศึกษา บ่อพันขัน ตำบลเด่นราษฎร์ อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด. **วารสารวิชาการร้อยแก่นสาร, 6**(9), 175-192.

เอกพล วิงวอน และวีระพล น้อยคล้าย. (2565). ประวัติศาสตร์ชุมชนกับการท่องเที่ยว: กรณีศึกษา ชุมชนสามเรือน ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 10**(2), 69-92.